

Dia 1

Als praten beter gaat dan communiceren

Cognitieve Communicatiestoornissen (CCS) bij Hersenletselpatiënten.

Carmen Verhoeks (psychiater i.o.)
Mariëlle Reijbroek (logopedist)

Hersenletselcongres 2021
www.ggzooostbrabant.nl

Dia 2

Inhoud van de workshop

- Wie zijn wij?
- Waarom deze workshop?
- Wat zie je bij CCS?
- Welke meetinstrumenten zijn er beschikbaar? (Review)
- Communicatietips!
- De cliënt aan het woord
- Take-home messages

Dia 3

Wie zijn wij?

- Hoogspecialistisch centrum voor Hersenletsel en Neuropsychiatrie, Huize Padua (GGZ Oost Brabant)
- Derdelijnsinstelling
- Patiënten met hersenletsel en een trias van somatische, neuropsychologische en psychiatrische/gedragsproblemen 18-65 jaar
- Multidisciplinair
- Klinisch en poliklinisch behandelen

Dia 4

Waarom deze workshop?

- Hersenletselpatiënten die goed scoren op afasietesten blijken later soms tóch vast te lopen in de communicatie
- Het gaat hierbij vaak om subtiele communicatiestoornissen die optreden als gevolg van het hersenletsel (CCS)
- Deze stoornissen worden aanvankelijk vaak gemist
- Vroegtijdige herkenning kan veel leed voorkomen!

Dia 5

Definitie CCS American Speech-Language-Hearing Association (2005):

“Difficulty with any aspect of communication that is affected by disruption of cognition. Communication may be verbal or nonverbal and includes listening, speaking, gesturing, reading and writing in all domains of language (phonologic, morphologic, syntactic, semantic and pragmatic)”

Dia 6

Wat zie je bij CCS?

Taalbegrip:

- minder aandacht, vertraagde taalverwerking
- meervoudige opdrachten, lange verhalen
- onderscheiden van hoofd- en bijzaken
- indirecte en/of impliciete taal
- abstracte taal
- humor of grapjes
- geschreven teksten

Dia 7

Wat zie je bij CCS?

Taalproductie:

- breedspakig, to the point
- detail gericht, toevoegen niet relevante details
- associatief, afdwalen van het onderwerp
- gebrek aan structuur, van de hak op de tak
- herhalen
- prosodieproblemen
- woordvindproblemen
- verminderd initiatief

Dia 8

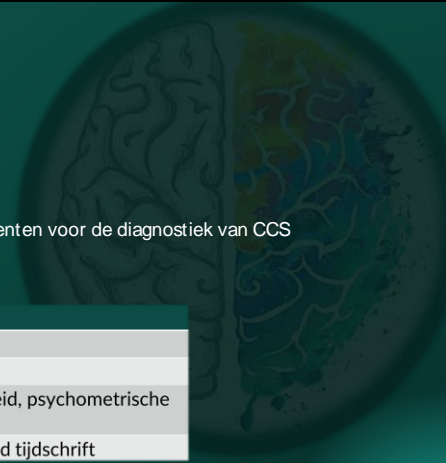

Wat zie je bij CCS?

Taalpragmatiek:

- oogcontact
- inbreken in gesprekken.
- passende aanspreekvorm
- ongepaste/ ongenuanceerde opmerkingen
- sociale cognitie, mimiek, intonatie
- voorkennis gesprekspartner
- inschatten van de sfeer

Dia 9

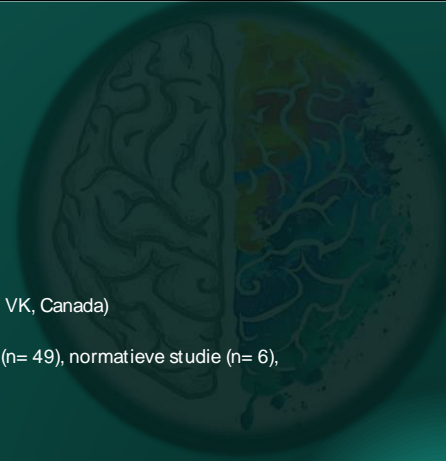

Systematische Review

- *Doel:* Onderzoeken van beschikbare meetinstrumenten voor de diagnostiek van CCS bij hersenletselpatiënten.

	Inclusiecriteria
Population	Hersenletselpatiënten \geq 18 jaar
Exposure	Meetinstrumenten
Outcome	Construct, klinische bruikbaarheid, psychometrische eigenschappen
Study design	Wetenschappelijk peer-reviewed tijdschrift

Dia 10

Resultaten

- 85 artikelen
- 12 verschillende landen (o.a. Australië, USA, Italië, VK, Canada)
- Ontwikkelstudie (n= 10), psychometrische studie (n= 49), normatieve studie (n= 6), vertaalstudie (n= 2), interventiestudie (n= 27)

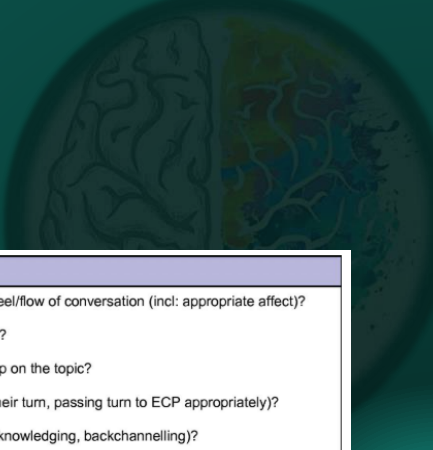
Dia 11

Meetinstrumenten

- n=38
- Globale indeling:
 - Observatieschalen (direct/ video-/ audio-opname)
 - › Kwalitatief/ kwantitatief
 - Vragenlijst
 - › Patiënt en/ of ander
 - › Interview
 - Taken
 - Combinatie van methoden
 - Screeningsinstrument

Dia 12

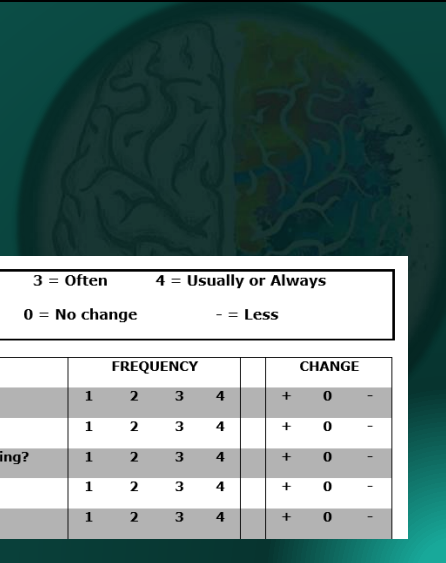
Voorbeeld observatieschaal

- Measure of Participation in Conversation (MPC)

A. Interaction	
Verbal / vocal	<ul style="list-style-type: none">• Does TBI share responsibility for maintaining feel/flow of conversation (incl: appropriate affect)?• Does TBI add information to maintain the topic?• Does TBI ask questions of ECP which follow-up on the topic?• Does TBI use appropriate turn-taking (taking their turn, passing turn to ECP appropriately)?• Does TBI demonstrate active listening (e.g. acknowledging, backchannelling)?• Does TBI choose appropriate topics and questions for the context?• Does TBI show communicative intent even if content is poor?

Togher et al., 2010

Dia 13

Voorbeeld vragenlijst

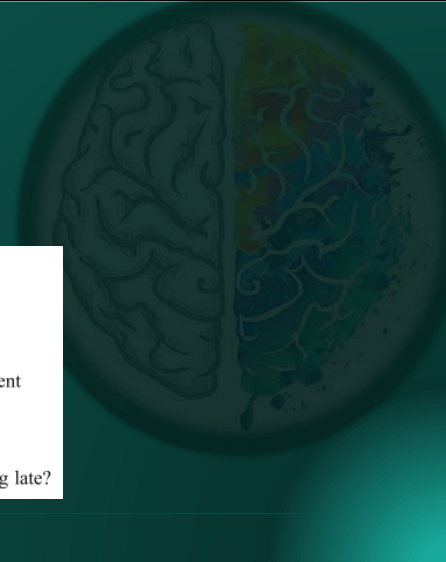
- La Trobe Communication Questionnaire (LCQ)

FREQUENCY: 1 = Never or Rarely	2 = Sometimes	3 = Often	4 = Usually or Always
CHANGE since _____ . + = More		0 = No change	- = Less

WHEN TALKING TO OTHERS DO YOU:	FREQUENCY				CHANGE		
7. Have difficulty thinking of the particular word you want?	1	2	3	4	+	0	-
8. Speak too slowly?	1	2	3	4	+	0	-
9. Say or do things others might consider rude or embarrassing?	1	2	3	4	+	0	-
10. Hesitate, pause and/or repeat yourself?	1	2	3	4	+	0	-
11. Know when to talk and when to listen?	1	2	3	4	+	0	-

Douglas et al., 2000

Dia 14

Voorbeeld taken

- Assessment Battery of Communication (ABaCO)

(4) Context Scale

Production tasks

Discourse norms

Item in vivo #2:

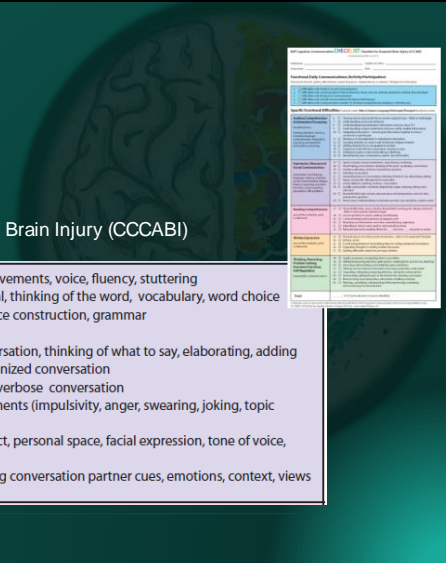
Examiner: "Imagine you are late for an appointment

- with your lawyer
- with a friend of yours"

Test question: How would you apologize for being late?

Angeleri et al., 2011

Dia 15

Voorbeeld screeningsinstrument

- Cognitive-Communication Checklist for Acquired Brain Injury (CCCABI)

Expression, Discourse & Social Communication articulation, word finding, language, memory, attention social communication, fatigue, fluency, reasoning, executive functions, social cognition, perception, self-regulation	<ul style="list-style-type: none">17. ☐ Speech sounds, muscle movements, voice, fluency, stuttering18. ☐ Word finding, word retrieval, thinking of the word, vocabulary, word choice19. ☐ Sentence planning, sentence construction, grammar20. ☐ Initiating conversation21. ☐ Generating topics of conversation, thinking of what to say, elaborating, adding22. ☐ Vague, nonspecific, disorganized conversation23. ☐ Overly talkative, rambling, verbose conversation24. ☐ Socially unsuccessful comments (impulsivity, anger, swearing, joking, topic selection)25. ☐ Nonverbal skills (eye contact, personal space, facial expression, tone of voice, mannerisms, gestures)26. ☐ Perceiving or understanding conversation partner cues, emotions, context, views
--	--

Mac Donald et al., 2021 (<https://brainandcommunication.ca/cccab/>)

Dia 16

Conclusies review

- Grote verschillen in interpretatie van het construct CCS (eenduidige definitie ontbreekt)
- Slechts enkele meetinstrumenten meten het hele communicatiespectrum
- Klinische bruikbaarheid (afnametijd, vrije beschikbaarheid) laat vaak te wensen over
- Geschikte meetinstrumenten (nog) niet altijd goed gevalideerd
- Geen Nederlandse meetinstrumenten gevonden

Dia 17

Ontwikkeling van meetinstrumenten in Nederland

- Dharmaperwira-Prins (2000): Rechter Hemisfeer Communicatie Vragenlijst (RHCV)
- Frank Paemeleire (2013): Screeningtest voor Cognitie en Communicatie (STCC)
- de AfasieNet-Cognitieve Communicatie Screening (CCS)
- Sjoeke Wijma et al. (2014): Screening Cognitieve Communicatieproblemen (SCC) (De Hoogstraat Revalidatie)

interactie/taalgebruik			
Spreekinitiatief	☐ normaal	☐ te veel spreekdrang	☐ te weinig
Beurtgedrag	☐ normaal	☐ afwijkend (breedtepraktijk)	opm.:
Topic-handhaving	☐ normaal	☐ moeilijk	☐ lukt niet <small>alleen sociaal contract</small>
Topic-initiatie	☐ normaal	☐ n.v.t.	☐ niet passend <small>timing</small>

VRAGENLIJST DIRECT BETROKKENE				AFASIE NET CCS	
Ingevuld door:		Betreffende:			
Datum:					
SPREKEN & FORMULEREN		als voorheen	iets minder	duidelijk minder	
Spreekt hij even duidelijk als voorheen?		☐	☐	☐	
Spreekt hij met dezelfde intonatie en toonhoogte?		☐	☐	☐	
Kan hij de juiste woorden vinden?		☐	☐	☐	
Vertelt hij even bondig of kernachtig?		☐	☐	☐	
Kan hij net zo begrijpelijk vertellen als vroeger?		☐	☐	☐	

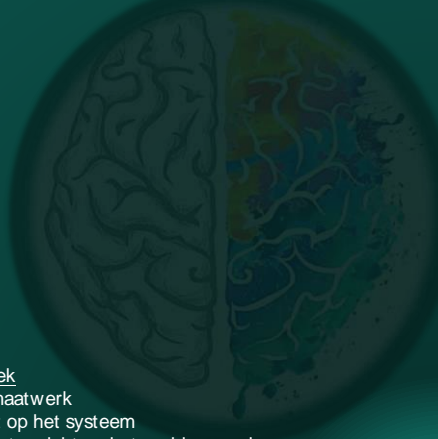
Dia 18

Communicatietips

Basis
 Rustige omgeving
 Eén op één gesprek
 Tijd nemen
 Oogcontact
 Vertrouwen winnen
 Neutrale houding en reacties

Specifiek
 Altijd maatwerk
 Gericht op het systeem
 Juist niet gericht op het probleemgedrag
 Gericht op alle domeinen (werk, privé, sport e.d.)

Dia 19

Communicatietips

- structuur geven
- concreet zijn, enkelvoudige opdrachten
- vragen naar verduidelijking
- terugkeren naar het onderwerp
- onderwerp inleiden
- niet uitgaan van mimiek of uitdrukking
- discussie of confrontatie vermijden
- time-out nemen
- autonomie respecteren en zelf oplossingen laten bedenken
- stopwoord afspreken
- verdragen
- afleiden, sfeercommunicatie.

Dia 20

De cliënt aan het woord

Dia 21

Take-home messages

- Eén van de meest impactvolle onzichtbare gevolgen van hersenletsel is het optreden van cognitieve communicatiestoornissen.
- Hierbij worden onder andere (vaak subtiele) stoornissen gezien in taalbegrip, taalproductie en de pragmatiek.
- Vroegtijdige herkenning kan veel leed besparen!
- Er is geen gouden standaard voor het meten van CCS. Bij het kiezen van een meetinstrument moeten patiënt-specifieke factoren worden afgewogen.
- Rust, duidelijkheid en structuur zijn belangrijk in de communicatie met deze cliënten.

Dia 22

Bedankt voor uw aandacht!

Vragen of suggesties? Mail ons!

CM.Verhoeks@ggzoostrabrant.nl
pwjl.reijbroek@ggzoostrabrant.nl

Hersenletsel.ggzoostrabrant.nl

(Submissie review verwacht eind 2021)